

Asia: VN/19196/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Ehdotuksessa ehdotetaan selkeytettäväksi Akatemian hallinnon rakenteita. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) katsoo, että on myönteistä, että Suomen Akatemian rakenteita, tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä yhtenäistetään.

Samoin TENK näkee kannatettavana ehdotetut muutokset koskien akatemiaprofessorien ja akatemiaturkijoiden palkkaukseen liittyneiden säännösten kumoamisesta. TENK yhtyy esityksen perusteluihin, joiden mukaan nämä rahoitusmuodot ovat vakiintuneet osaksi SA:n rahoitusinstrumentteja, eikä niiden mainitseminen lainsäädännössä ole enää tarkoituksenmukaista.

Poiketen hallituksen esityksestä, TENK katsoo, että Akatemian hallituksen osalta esitetyn toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeuden poistamisen osalta tarjotut perustelut ovat kokousteknisesti ratkaistavia asioita: ”Läsnä- ja puheoikeus nykyisessä laajuudessa toimikuntien ja strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajille kaksinkertaistaa hallituksen keskusteluun kokouksissa osallistuvien määrän. Tämä saattaa suunnata keskustelua strategiselta tasolta yksityiskohtaisempaan suuntaan. Hallituksen työskentelyn tehostamisen ja työskentelyrauhan kannalta olisi perusteltua vähentää hallituksen kokoukseen osallistuvien määrää.” (HE luonnos, s.5) Ottaen huomioon, että Suomen Akatemian organisaatio muodostuu kolmen tieteellisen toimikunnan, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja hallintoviraston muodostamasta kokonaisuudesta ja Akatemian yhteydessä toimii lisäksi Strategisen tutkimuksen neuvosto, ei liene perusteltua rajoittaa lainsäädännöllä Suomen Akatemian hallituksen jäsenten tiedonsaantimahdollisuuksia toimikuntien ja neuvostojen puheenjohtajilta. Päinvastoin lainsäädännöllä tulisi varmistaa, että toimikuntien ja neuvostojen monipuolinen ja korkeatasoinen tieteellinen asiantuntemus on myös jatkossa Suomen Akatemian hallituksen hyödynnettävissä.

TENK näkee, että hallituksen esityksessä erityinen ongelma on 2 §:än ehdotettu lisäys koskien kansallisen turvallisuuden, kansainvälisten velvoitteiden ja Suomen UTP-linjausten huomioimista. Asiaa perustellaan hallituksen esityksessä mm. seuraavasti: ”Lisäyksen tavoitteena on, että suomalaisella tutkimusrahoituksella tehtävä tutkimus ja sen tulokset eivät päätyisi käyttöön, joka vaarantaa Suomen huoltovarmuuden, kriisivalmiuden tai turvallisuuden” (HE luonnos, s. 14). Muutoin asiaa perustellaan lähinnä EU:n suositustasoisella linjauksella. TENK nostaa esille, että on mahdollista, että tällainen linjaus voi rajoittaa tieteen vapautta eli tässä tapauksessa tutkijoiden vapautta valita itse tutkimusaiheensa. Asiaa tulisikin tarkastella yhtäältä perusoikeuksien (tieteen vapaus) rajoituksena sekä toisaalta julkisen vallan perusoikeuksien turvaamisvelvollisuuden näkökulmasta (22 §), mutta myös julkisuusperiaatteen (PL 12 §) näkökulmasta. Tieteeseen kuuluva laaja itsekontrolli edellyttää julkisuutta ja mahdollinen tutkimustulosten levittämisen rajoittaminen on jossain määrin ongelmallista suhteessa tähän, etenkin kun huomioidaan, että moni suomalainen tutkimusorganisaatio on samaan aikaan myös viranomainen. Lisäksi TENK toteaa, että yleisellä tasolla säännökseen liittyy paljon epämääräisyyttä mm. käsitteiden osalta (vrt. EU:n suosituksen määrittely tutkimuksen turvallisuutta koskien). Ehdotettuun lisäykseen liittyviä ongelmia ja tavoitteita arvioitaessa on syytä huomioida, että Suomen Akatemiolla on nykyiselläänkin mahdollisuus huomioida eurooppalaiset suositukset tutkimuksen turvallisuuden parantamisesta tutkimusrahoituksen hakukuulutuksissa ja arviointiprosesseissa.

Spoof Sanna
Tutkimuseettinen neuvottelukunta